

is reflektáló versciklusaival (*Húsz szonett Stuart Máriához, Elégia John Donne-ért*) híres Brodskij, feje körül a direkt ellenzékiiség glóriájával, politizáló, a rendszert kíméletlenül leleplező költőként élt! Sokan ennek a „mélyen ellenzéki orosz költőnek” a díjában az ellenzékiiség elismerését is látták, megint mások viszont szovjetellenes lépésként értelmezték a díj odaítélését (?) Mélységesen jellemző a poszt-brezsnyevi viszonyokra, hogy a Brodskijit ítéletekor leleplező, munkakerülőként, naplopóként elítélő egykori önkéntes rendőr, Jakov Mihajlovics Lerner (aki Szentpéterváron, a kilencvenes évek elejétől újra önkéntes rendőr, bizonyítva a lomonoszovi tételt, miszerint a társadalomban, akár csak a természetben, semmi el nem vész, csak átalakul!) így reagált Brodskij kitüntetésére: „... az, hogy Brodskij irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki, még nem jelent semmit önmagában, a jövő majd mindent megmutat. Mostanában mindenfelé így emlegetik »orosz költő«”. Holott ő gyűlölte a Hazát. És erről bizonyítékok tanúskodnak: így Brodskij naplójának másolatai, a leveleiből vett részletek...” Amelyek máig kiderítetlen (?) rejtélyes (?) módon kerültek bizonyos kivételezett helyzetben lévő önkéntes rendőrök, a bíróság és a szovjet állam tekintélyét védő közzéadók birtokába. Lehet találgatni, hogy hogyan!...

5. Maga a költő, 1987 őszén, a Nobel-díj átvételekor mondott beszédében így reagált hajdani elítéltetésére és meghurcoltatására: „Mert nem lehetnek törvények, amelyek megvédenek minket önmaguktól, egyetlen büntető törvénykönyv sem tartalmazza az irodalom elleni büntettekért a büntetést. S a bűnök közül nem az írók üldözése, a cenzurális korlátozás stb. a legsúlyosabbak, nem is a könyvégetés. Van súlyosabb bűn is: a könyv megvetése, a könyv figyelmen kívül hagyása. Az ember egész életével fizet ezért a bűnért; ha egy nép követi el ezt a bűnt, a történelmével fizet érte.” Látnoki szavak, fölfoghatók akár az azóta elhunyt költő végrendeletének is!...

6. Alább a költő egyik leghíresebb (s hírhedt, Szovjetunió-szerte nem is olyan régen még rossz, alig olvasható levonatokban illegálisan terjesztett) ciklusát közöljük. Nemes egyszerűséggel indul a ciklus: „ »a birodalom a hülyék hona«./ Leállítják a forgalmat a Császár/ érkeztek...” Innen is látszik – áthallás, közvetlen valóságunkra való rímelés igenis van, és még bőven lesz itt! A Birodalom – birodalom (még ha, akár csak legszeretettebb hazánk, Románia hajdani nagyságának árnyéka csupán...) s ilyen értelemben minden áthallás, hasonlóság, gondoljuk, kórántsem a véletlen műve, de most nem is az allegorikus elemek, fragmentumok, metaforák és fulmináns célozgatások visszafordítása a lényeges, ezt megteheti minden olvasó, elmélyedve a versciklusban. Fontosabb leszögezni, hogy Brodskij e ciklusában – s még számtalan magyarul is olvasható –, az orosz viszonyokra hajazó, azokat idéző versében körvonalazódik egy, valamikor „időszámításunk után” létező – tán bizánci – birodalom! A maga összes terhével, visszásságával, önellentmondásával, szennyével, az egész rothadó konglomerátummal együtt, melyet fenntart és éltet. Igen: *mindez együtt* – és az emberek is, az alattvalók! – a „birodalom.” Illyés világító hasonlatával: „mindenki szem a láncban...”

Látó, 1998. február

Brodskij azáltal, hogy a maga különleges, bizarr színeit megcsillantva IDŐT-LENÍTI a „birodalmat”, a zsarnokságot, mintegy ki is emeli a mindennapok hordalékából. A gonosz, kárhozott valóság a maga évezredes, s bizonyos szempontból akár állandónak is fölfogható elemeivel, önismétlődéseivel mindegyre beszűremkedik a versbe.

Igen, egy ilyen „birodalom”-ban maga a létezés is szégyenteljes! Innen csak meglépni lehet, innen szökni kell!...

7. Brodskij e ciklust még otthon, 1970-ben írta. Magyarra az a Baka István fordította, aki azóta szintén az elágazó ösvények kertjébe távozott, de aki negyedszázadig melengette a vers lefordításának sokáig lehetetlennek tűnő tervét, hiszen a kézirattal vallomása szerint még leningrádi évei alatt, a hetvenes évek elején ismerkedett meg (!) A ciklust végül is az *Életünk* közölte 1988 áprilisában, s címét is kölcsönözte Brodskij magyar verseskötetének. (Európa Könyvkiadó, 1988)... Maga a fordító izgalmas versben számolt be „munkája” körülményeiről. Talán nem érdektelen ezzel a „lobogó” fordítói vallomással indítani Brodskij különös ciklusát...

BOGDÁN LÁSZLÓ

Baka István

Post aetatem vestram

– jegyzetek egy fordításkötethez –

Ezerkilencszáznyolcvannyolc telén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam;
már túl lehettem életem felén
(vagy mégsem? így reménykedem titokban);
se igaz út, se csalfa, messzi fény,
csak egy biztos: Brodskij fordítottam,
ki száműzött, mint enmagamba én,
de boldogabb, mert én itt, ő New Yorkban;

emlékszem: hetvenegyben ott a Né-
va nyirkos partján *Post aetatem nostram*
– latin nevű – poémáját elém
letette egy boglyas fiú a roppant,
Nyevszkij Proszpekt-i ház emeletén;
egy japán diáklánnyal jártam ottan,
orosz szakos volt, most Párizsban él
barátommal, ki... eleget locsogtam
e tárgyról épp, de – ha már belefogtam –
hadd mondjam el: magyarra áttevém
e verset a minap, s nem is titokban, –
bizony, nem hittem volna akkor én
(bocsánat, hogy két rímet visszahoztam);
hol is tartottam? nyolcvannyolc telén
a hetvenegyedik évbe így jutottam
vissza – virult a *genszek*, és remény
se volt, hogy egyszer az archívumokban
elsüllyedtek akták – *post aetatem vestram* –
előkerülnek, feldereng a fény,
s ex oriente Szamara de lux-ban
gördülnek új *gen/min/szek*ek felém...
Örvendezzünk hát, és nem is titokban,
de kis szobánkban, nyolcvannyolc telén
(ne számold, mennyi rímet visszaloportam);
elég is ennyi – némulok, szegény
magyar – ki hetven éve már – sarokban
térdeplek Európa szegletén.

Joszif Brodskij

Post aetatem nostram

A. J. Szergejevnek

I.

„A Birodalom a hülyék hona.”
Leállítják a forgalmat a Császár
érkeztekor. Az ünneplő tömeg
nyomja a sorfalat – hangoskodik;
de a palankin zárva. A rajongás
tárgya nem a profán kíváncsiságé.

A palota mögötti, most üres
kávéházban csak egy görög csavargó
s egy rokkant dominózik. A terítón
az utcafények hulladéka, és
az üdvivalgás hangjától lebegnek
a függönyök. Drachmákat számol a
vesztes görög; a nyertes hadirokkant
keménytojást rendel csipetnyi sóval.

Az ágyasházban azzal szédíti
egy vén adóbérlő a kis hetérát,
hogy látta az Uralkodót. A lány
nem hisz neki s kacag. Ilyenek itt
az előjátékok a szerelemhez.

II.

A PALOTA

Márványba vésett nimfa és szatír
bámulja mélán a fürdőmedencét
melynek vizén most rózsaszirmok úsznak.